

Results. Clarified the scientific approaches regarding the definition of «business competence», analyzed the views of modern scholars regarding the essential features of the studied definitions. Identified basic skills (mastery of modern economic theories, the ability to think analytically in categorizer market economy system, navigate to the problematic professional situation and quickly to solve it) and personal characteristics (honesty, integrity, responsibility, sociability, persistence, production discipline, self-discipline, self-confidence) of future economists.

In the structure of entrepreneurial competence of economists value-motivational (internal motivations personality to entrepreneurial activity), cognitive (the body of knowledge of theoretical and technological), procedural (formation of skills, development of entrepreneurial experience) and productive (reflection, capacity-building) components are represented. Given the definition of entrepreneurial competence of future economists as an integrative quality, which manifests in motivated ability to economic reforms and a successful solution to business tasks, readiness to realization of personal potential in entrepreneurial activities based on knowledge and acquired professional experience.

Conclusion. In determining the structure of entrepreneurial competence should take into account the structure of professional competence and specific features of entrepreneurial activities. Components of entrepreneurial competence are the following: acmeological, engineering, economic, informational-communicative, organizational management, personal.

Key words: competences; competency; competence approach; entrepreneurial competence of future economists; business structure competence; business objectives; entrepreneurial activities.

Одержано редакцією 17.03.2016
Прийнято до публікації 24.03.2016

УДК 378:[37.013.42-051:159.947.5]

Шимко І. М.,
КПІ ДВНЗ «КНУ», Україна

МОТИВАЦІЙНИЙ СКЛАДНИК У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА

Анотація: Окреслено роль мотиваційного складника в підготовці майбутніх соціальних педагогів. Виявлено освітньо-кваліфікаційні вимоги до фахівців соціальної педагогіки. Розкрито соціально-психологічні аспекти структури мотивів професійної підготовки студентів цього профілю. З'ясовано особливості формування внутрішнього і зовнішнього рівнів мотивації, розкрито когнітивний, емоційно-оцінний і поведінковий аспекти мотивації навчальної діяльності. З'ясовано умови і вимоги до формування активного мотиваційного інтересу студентів до здобуття професійних навичок соціального педагога в сучасних умовах.

Ключові слова: інтерес; навчальна діяльність; мотив; мотивація; соціальний педагог; професійна діяльність; професійний інтерес; професійна підготовка.

Постановка проблеми. Розвиток вищої освіти в Україні, зокрема підготовка соціальних педагогів у контексті нових законів про освіту, потребує не тільки нових освітніх орієнтирів, але й нового мотиваційного змісту. Звісно, що цілеспрямована підготовка майбутніх соціальних педагогів має ґрунтуватися на принципах гуманізму, поваги до інших і самоповаги, доброзичливості й милосердя, толерантності й неупередженого ставлення до тих, хто потребує допомоги, вимогливості до себе, динамічності й соціальної активності [1]. Прагнення стати професіоналом і відповідати високому рівню вимог, що висуває суспільство перед ними, є насамперед умотивована навчальна діяльність студентів, створити умови для якої повинен сучасний вищий навчальний заклад. Тож актуальною є потреба виявити особливості мотиваційної складової підготовки майбутніх соціальних педагогів.

Аналіз актуальних досліджень. У психолого-педагогічних дослідженнях простежується чималий досвід наукового бачення ролі мотивації як невід'ємного складника в підготовці майбутніх фахівців, який розкривається у працях Н. Андрієвської, О. Білої, І. Бородіної, С. Булавенко, Л. Міщик, Т. Ярошенко. Серед вагомих доробків із питань професійного розвитку майбутніх соціальних педагогів і соціальних працівників варто виокремити праці О. Безпалько, І. Богданової, І. Зверевої, А. Капської, М. Лукашевича, Л. Міщик. Мотиваційні аспекти розглядали також такі вчені, як М. Алексеева, Б. Баєв, Л. Занков, Г. Костюк, А. Маркова, А. Петровський, М. Ярошевський.

Мета статті полягає у виявленні особливостей мотиваційного складника в підготовці майбутніх соціальних педагогів у контексті нових суспільних умов.

Виклад основного матеріалу. Фахова підготовка майбутніх фахівців передбачає визначення мети й активне включення їх у навчально-виховний процес задля її досягнення. Професійний інтерес супроводжується професійним покликанням, а саме – специфічним відношенням до педагогічної діяльності. Професійне покликання – це соціально зумовлений стійкий потяг людини до певного виду трудової діяльності, за якого робота найбільш продуктивна і відповідає реальним і потенційним можливостям особистості.

Серед умов, що впливають на мотиваційну сферу студентів, важливу роль відіграють: розкриття соціальної значущості обраної професії, розуміння студентами ролі вчителя у школі й суспільстві; визначення й осмислення мети педагогічної діяльності; включення у квазіпрофесійну і педагогічну діяльність; створення ситуацій, що вимагають пошуку додаткової інформації. Це все стимулює потребу студентів у власному самовдосконаленні.

В освітньо-кваліфікаційній характеристиці Державного стандарту зазначено: бакалавр соціальної педагогіки повинен мати високий рівень професійної компетенції, що включає: здійснення професійної діяльності згідно з етичними принципами, кодексом соціального педагога; розуміння теоретичних основ професії; володіння професійними навичками; здатність поєднувати теорію й практику; уміння запланувати і здійснити актуальне наукове дослідження в соціально-педагогічній сфері; уміння здійснювати керівну діяльність в установах соціально-педагогічної сфери; уміння передбачати зміни в роботі й планувати діяльність відповідно до них; уміння ефективно користуватися письмовими й усними засобами комунікації.

Бакалавру соціальної педагогіки необхідно використовувати гуманістичний підхід у роботі: мати високий рівень політичної, етичної та психологічної культури; чіткі уявлення про шляхи реалізації в сучасних умовах свого професійного призначення; сформувані філософське, економічне, політичне мислення; орієнтуватися в умовах ринкової економіки, соціальних, національних, історичних і демографічних процесах розвитку суспільства.

Ураховуючи майбутнє професійне спрямування, бакалавр соціальної педагогіки повинен оволодіти знаннями окремих галузей сучасної педагогічної науки, вільно оперувати категоріально-понятійним апаратом соціальної педагогіки і педагогіки вищої школи, методами соціально-педагогічних досліджень, володіти математичними способами аналізу та обробки експериментального матеріалу, використовувати комп'ютерну техніку; оволодіти навичками спілкування з різними категоріями населення, практичними вміннями здійснення соціально-педагогічної діяльності; опанувати навички викладацької, виховної та управлінської діяльності.

Наявність освітнього кваліфікаційного рівня «бакалавр» конкретизується спеціальними вміннями і знаннями, що достатні для виконання професійних завдань і обов'язків інноваційного характеру даного рівня професійної діяльності, що передбачені для первинних посад у певному виді соціально-педагогічної діяльності.

Виходячи з вище зазначеного, спробуємо звернути увагу на один із найважливіших компонентів у підготовці майбутнього фахівця з соціальної педагогіки – мотиваційний складник, що є одночасно і чинником, і двигуном у здобутті студентами фахової підготовки та активізації їхньої навчальної діяльності.

Навчальна діяльність мотивується передовсім *внутрішнім мотивом*, коли пізнавальна потреба «стикається» з предметом діяльності – виробленням узагальненого способу дії – і «опредмечується» у ньому. У той самий час вона може спонукатися і різноманітними зовнішніми мотивами – самоутвердження, обов'язку, необхідності, досягнення [7, с. 19]. Так, на матеріалі дослідження навчальної діяльності студентів було показано, що серед соціогенних, зовнішніх потреб найбільший вплив виявила потреба в досягненні, значення якої полягає у «прагненні людини до покращення результатів своєї діяльності» [7, с. 19]. Задоволення людини навчанням значною мірою залежить від рівня задоволення цієї потреби. Вона примушує того, кого навчають, більше концентруватися на навчанні й у той самий час підвищує його соціальну активність.

Суттєвий, але неоднозначний вплив на навчання має потреба у спілкуванні й домінуванні. Проте для організації навчальної діяльності найбільший інтерес складають *мотиви інтелектуально-пізнавального плану*. Ці мотиви усвідомлені, зрозумілі, реально діючі. Вони усвідомлюються людиною як прагнення до знань, необхідність (потреба) у засвоєнні цих знань, як бажання до розширення світогляду, поглиблення, систематизації знань. Це саме та група мотивів, яка співвідноситься з суто людською, інтелектуальною потребою, що характеризується, на думку Л. Божович, позитивним і емоційним потоком і ненаситністю. Скерований подібними мотивами, незважаючи на втому, час, протестуючи іншим збудникам і чинникам, що відволікають, студент наполегливо і зацікавлено працює над навчальним матеріалом, точніше над вирішенням навчальних завдань. За цих умов «найбільший вплив на академічні успіхи має пізнавальна потреба в поєднанні з високою потребою в досягненнях» [7].

Інтерес для аналізу мотиваційної сфери студентів викликає і характеристика їхнього ставлення до навчання. А. Маркова визначає три етапи такого ставлення: негативне, нейтральне і позитивне. Авторка чітко диференціює останній тип на основі характеру задіяності студентів у навчальному процесі. Знання трьох видів диференційованого позитивного ставлення дуже важливе для управління навчальною діяльністю. Це такі види: «а) позитивне, наявне, активне, що означає готовність включитися в учіння; б) позитивне, активне, пізнавальне; в) позитивне, активне, особистісно-пристрасне, що вказує на включення студента як суб'єкта спілкування, як особистості і члена суспільства» [4].

Іншими словами, мотиваційна сфера учня як суб'єкта навчальної діяльності або його мотивація не лише багатокomпонентна, а й неоднорідна і різнорівнева. Це ще раз переконує в надзвичайній складності не тільки її формування, але й урахування адекватного аналізу. Дослідниками також відзначається зв'язок рівня розумового розвитку і розвитку, формування мотиваційної сфери, мотивації студентів. За цих умов установлюється пряма залежність між високим рівнем розумового розвитку і «позитивними мотиваційними тенденціями» та навпаки, а також між мотивацією та успішністю навчання з високою й середньою мотивацією. Установлено також надзвичайно важливе для організації навчальної діяльності положення про можливість формування мотивації через цілеспрямованість навчальної діяльності.

У виконаних під керівництвом А. Маркової [4; 5] дослідженнях Т. Лях [3] і О. Чуvaloвої [6] наголошується, що особистісно значущий смислоутворювальний мотив може бути сформованим, і що цей процес реалізується в послідовності становлення його характеристик. «Спочатку навчально-пізнавальний мотив починає діяти, далі стає домінуючим і набуває самостійності і лише потім усвідомлюється» [6, с. 20].

Іншими словами, першою умовою мотивації є правильна організація, становлення самої навчальної діяльності. При цьому саме «діяння», як показала О. Чувалова, краще формується за умови, коли діяльність спрямована на «спосіб» її виконання, а не на її результат, і по-різному проявляється у вікових групах залежно від характеру навчальної ситуації, контролю.

Також, варто звернути увагу на останні дослідження І. Бородіної, яка запропонувала модель мотиваційної сфери особистості майбутніх психологів, що є доречним використати у процесі професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів. Такий підхід дасть можливість ефективно організувати навчально-виховний процес і в подальшому орієнтуватися у професійній діяльності, яка також буде вимагати певної вмотивованості. У структурі особистості автором визначено такі рівні мотивації професійної підготовки: зовнішню і внутрішню, які реалізуються у спрямованості діяльності та спрямованості особистості [2].

Щодо внутрішньої мотивації на рівні середовищної обумовленості аналізувалися такі структурні компоненти: мотиви-стимули-система стимулів професійної підготовки (когнітивний складник) – схвалення або засудження інших (емоційно-оціночний складник) і можливості знаходження міста у професійній структурі суспільства (поведінковий аспект). До рівня спрямованості діяльності було віднесено систему зовнішніх мотивів або збудників, зазначено перебіг відповідного виду діяльності: учбової, практично-наукової. У структурі мотивації даного рівня аналізувалися пізнавальні, діяльнісно-процесуальні мотиви, мотиви творчості (когнітивні компоненти мотивації), мотиви престижу професії, позитивного відношення до пізнання й самопізнання, отримання позитивних емоцій від включення у процес учіння, стосунків, учбово-професійної та первинної трудової діяльності, (емоційно-оціночний складник мотивації) мотиви соціальної співпраці у професії, міжособистісного спілкування, надання допомоги, виконання боргу (поведінкові компоненти) [2].

Інтеграція мотивації професіоналізації визначає рівень розвитку спрямованості особистості, включення стійких внутрішніх мотивів щодо особистісної структури, які проявляються у цілепокладанні, мотивах розуміння призначення професії, інтересах, ідеалах, переконаннях, світосприйнятті та терміновій перспективі (когнітивні компоненти структури мотивації) у емоційній спрямованості особистості, рівні домагань, ціннісних орієнтацій (емоційно-оціночний компонент), самоактуалізації та самореалізації, мотивах розвитку, індивідуальності у професії (поведінковий складник мотивації [2, с. 63].

Зазначена структура мотиваційної сфери особистості студентів на різних етапах професійної підготовки набуває значних трансформацій, що приводить до ускладнень у навчально-професійній діяльності. Тому є необхідність в управлінні мотивацією професійної підготовки майбутніх фахівців. Така система управління мотивацією спрямована на забезпечення особистісного розвитку і саморозвитку студента, формування мотивації професійної діяльності. Дана система відображує рівневу і компонентну організацію мотиваційної сфери особистості майбутніх фахівців і торкається всіх суб'єктів педагогічного процесу. Вона базується на використанні ідей компетентнісного, діяльнісного, особистісно орієнтованого, системного і технологічного підходів.

Висновки. Мотиваційний складник є одним із головних чинників, що впливає на професійну підготовку майбутнього соціального педагога. Навчальна діяльність студентів вишу визначається складною системою мотивів навчання й оволодіння професійними навичками. Внутрішня й зовнішня мотивація студентів, зокрема майбутніх соціальних педагогів, перетинаючись, ґрунтуються на когнітивних, емоційно-оцінних компонентах і реалізуються в поведінковому полі завдяки особистості педагога, який мусить бути особистісно вмотивованим на високий рівень їхньої професійної підготовки. Професія соціального педагога – це особлива професія,

яка вимагає від викладача мотивації на вдосконалення свого рівня професіоналізації, а від студента – мотивації на збільшення зусиль і наполегливості у здобутті й опануванні великої кількості інформації, що формує їх знання, уміння й навички.

Список використаної літератури

1. Національна доктрина розвитку освіти (затверджена Указом Президента України від 17 квітня 2002 р. № 347/2002). – К. : Шкільний світ, 2002.
2. Бородин І. І. Условия оптимизации развития мотивационной сферы будущего психолога / И. И. Бородин // Категория «социального» в современной педагогике и психологии / Материалы 2-й научно-практической конференции (заочной) с международным участием : 2-3 апреля 2014 г. : в 2ч. / Ульяновск : SIMJET, 2014. – Ч. 2. – С. 58–65.
3. Лях Т. И. Формирование у школьников личностно значимого учебно-познавательного мотива : автореф. дис. ... канд. психол. наук / Т. И. Лях. – М., 1981. – 27 с.
4. Маркова А. К. Формирование интереса к учению у школьников / А. К. Маркова. – М. : Педагогика, 1986. – 196 с.
5. Маркова А. К. Формирование мотивации учения в школьном возрасте / А. К. Маркова. – М. : Просвещение, 1983. – 196 с.
6. Чувалова О. А. Формирование действенности мотивации учения школьников : автореф. дис. ... канд. психол. наук / О. А. Чувалова. – М., 1985. – 25 с.
7. Шимко І. М. Дидактичні умови організації самостійної навчальної роботи студентів вищих навчальних закладів : дис... канд. пед. наук : 13.00.04 / Ія Миколаївна Шимко. – Кривий Ріг, 2003. – 200 с.
8. Акімова Л. З досвіду професійної підготовки соціальних педагогів / Л. Акімова // Соціальний педагог. – 2007. – № 11. – С. 12–14.
9. Кваліфікаційні вимоги до професійної діяльності соціального педагога як спеціаліста психологічної служби системи освіти України / В. Алексєєва, О. Романова, Л. Прядко, Т. Войцях, О. Рясна, Л. Редька // Соціальний педагог. – 2009. – № 11. – С. 21–29.
10. Бабич О. В. Розвиток професійної компетентності соціальних педагогів / О. В. Бабич // Шкільному психологу. Усе для роботи. – 2015. – № 6. – С. 37–39.

References

1. National doctrine of education development (approved by the decree of the President of Ukraine of April 17, 2002 № 347/2002). (2002). Kyiv: School world (in Ukr.)
2. Borodina, I. I. (2014). Conditions of optimization of development of motivational sphere of future psychologist. Social Category in modern pedagogy and psychology. *The Materials of 2nd scientific-practical conference (in absentia) with international participation: April 2-3, Part 2*. Ulyanovsk: SIMJET (in Russ.)
3. Lyakh, T. I. (1981). Formation of students' personal meaningful learning and cognitive motive: abstract. dis. kand. the psychological sciences. Moscow (in Russ.)
4. Markova, A. K. (1986). Formation of interest in teaching pupils. Moscow: Pedagogic (in Russ.)
5. Markova, A. K. (1983). Formation of learning motivation in school age. Moscow: Education (in Russ.)
6. Chuvalova, O. A. (1985). Formation of the effectiveness of learning motivation of students: avtoref. dis. kand. of psychological sciences. Moscow (in Russ.)
7. Shimko, I. M. (2003). Didactic conditions of organization of independent educational work of students of higher educational institutions: the dissertation... PhD: 13.00.04. Kryvyi Rih (in Ukr.)
8. Akimova, L. (2007). From the experience of training social educators. *Sozhial'nyi pedagog (Social pedagogue)*, 11, 12–14 (in Ukr.)
9. Qualifying requirements to professional activity of a social pedagogue as a specialist of psychological service of the education system of Ukraine / Alekseeva, V., Romanova, A., Pryadko, L., Voiceh, T., Ryasna, O., & R'ed'ka, L. (2009). *Sozhial'nyi pedagog (Social pedagogue)*, 11, 21–29 (in Ukr.)
10. Babich, O. V. (2015). Development of professional competence of social pedagogues. *Shkil'nyi psiholog. Use dlya roboti (School psychologist. All for the job)*, 6, 37–39 (in Ukr.)

Abstract. *Shimko I. M. Motivational component in the training of future social educator.*

Introduction. *The article deals with a role of motivational component in training of future social educators. Educational qualification requirements for skilled social workers are found out.*

Purpose. *To identify the features of the motivational component in the training of future social educators in the context of new social conditions.*

Results. *Social and psychological aspects of the structure of students' motives of this profile for professional training are clued. Features of internal and external levels of motivation are*

determined, cognitive, emotional and behavioral aspects of motivation in educational activity are represented. Factors and requirements for the formation of active motivational interest of students in getting the skills of a social educator in modern conditions are estimated to perform professional tasks and obligations of training provided for social and educational activities.

Conclusion. *The motivational component is one of the main factors that affect the training of a future social educator. Educational activity of students is determined by a complex system of motives of learning and mastering professional skills. Intrinsic and extrinsic motivation of students, in particular future social educators, crossing, based on cognitive, emotional and evaluative components and are implemented in the behavioral field because of the personality of a teacher, which should be student motivated to a high level of their training.*

Key words: *interest; learning activity; motive; motivation; external motivation; internal motivation; a social educator; professional activity; professional interest; professional training.*

*Одержано редакцією 24.03.2016
Прийнято до публікації 31.03.2016*

УДК 372.3.007.1

Яцинік А. В.,
Харківський національний педагогічний
університет імені Г. С. Сковороди, Україна

РОЗВИТОК ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ КЕРІВНИКІВ ДОШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ НА ЗАСАДАХ ПАРТНЕРСТВА

Анотація. *З'ясовано роль керівника дошкільного навчального закладу в побудові партнерських відносин у педагогічному колективі. Зазначено, що в процесі організації педагогічної взаємодії й співпраці керівника з колективом, батьками, дітьми розвивається його організаційна культура. Розкрито значущість партнерських стосунків для створення комфортної атмосфери в дитячому садочку.*

Ключові слова: *організаційна культура; керівник навчального закладу; дошкільний навчальний заклад; співпраця; педагогічна взаємодія; партнерство; педагогічний колектив; управління.*

Постановка проблеми. У Концепції розвитку дошкільної освіти на 2010-2016 рр. зазначено, що дошкільні навчальні заклади мають набути нового статусу, розширити свої функції, стати обов'язковими для відвідування дітьми, особливо старшого дошкільного віку, покращити режим роботи, передбачити можливості соціалізації дітей, які потребують корекції їхнього фізичного і розумового розвитку. З огляду на поставлені завдання актуальною є проблема розвитку організаційної культури керівника дошкільного навчального закладу (ДНЗ), оскільки належні умови навчання і виховання дошкільнят залежать, перш за все, від правильної організації роботи педагогічного колективу, налагоджування партнерських стосунків із батьками дітей.

Керівник ДНЗ працює з особливим педагогічним колективом, який складають діти дошкільного віку, вихователі, музичні керівники, батьки, обслуговуючий персонал. Успіх роботи педагогічного колективу залежить від чіткої постановки завдань та організації виконання їх на належному рівні. Високий рівень сформованості організаційної культури дозволяє керівникові ДНЗ будувати відносини з усіма суб'єктами соціально-педагогічної діяльності на партнерських засадах, раціонально